Väänänen Juho 7.9.2023

Eduskunnalle tiedottaminen / Neuvostoraportti / EU:n epävirallinen Gymnich-ulkoministerikokous Toledossa 30.-31.8.

Kokous

Epävirallinen ulkoasiainministerikokous (Gymnich) 30.-31.8.2023

Kokouksen aiheina olivat Venäjän hyökkäys Ukrainaan ja Sahelin tilanne. Ministerit tapasivat myös Ukrainan ulkoministeri Kuleban sekä Nigerin ulkoministeri Massaoudou'n ja ECOWAS:n puheenjohtaja Tourayn.

Keskustelussa Ukrainan ulkoministeri Kuleban kanssa keskityttiin rauhanformulaan ja EU:n vaikuttamistoimintaan. UNGA:n korkean tason viikko on tärkeä kansainvälisen tuen lisäämisessä rauhansuunnitelmalle. Keskustelussa nousi esiin myös Mustanmeren viljasopimus ja vaihtoehtoiset reitit sekä vastuuvelvollisuuskysymykset.

ECOWAS:n puheenjohtajan mukaan Nigerin tilanne on uhka alueen vakaudelle ja maan perustuslailliselle järjestelmälle.

Jäsenmaat jakoivat tilannekuvan ja korostivat presidentin vapauttamista, perustuslaillinen järjestyksen palauttamista, uhkaa alueen vakaudelle sekä Afrikka-vetoista ratkaisua ja tukea ECOWAS:in toimille. Annettiin tuki Nigeriä koskevan pakoteregiimin valmistelujen aloittamiselle.

EU:n epävirallinen Gymnich-ulkoministerikokous pidettiin Toledossa 30.-31.8. Suomea edusti kokouksessa valtiosihteeri Tierala.

Kokouksen aiheina olivat Venäjän hyökkäys Ukrainaan ja Sahelin tilanne. Ohjelmassa olivat myös tapaaminen Ukrainan ulkoministeri Dmytro Kuleban kanssa sekä tapaaminen Nigerin ulkoministeri Massaoudou'n sekä ECOWAS:n puheenjohtaja Tourayn kanssa.

Tapaaminen Ukrainan ulkoministeri Kuleban kanssa

Ulkoministeri Kuleba vetosi, että jäsenmaat toimittaisivat nopeasti sotilaallista tukea. Venäjään tulee vaikuttaa edelleentehostamalla vientivalvontaa ja pakotteiden kiertämisen estämistä. UNGA:n korkean tason viikko on tärkeä kansainvälisen tuen lisäämisessä rauhanformulalle. Rauhanformula on tärkein diplomaattinen ponnistus sitten toisen maailman sodan jälkeisen turvallisuusarkkitehtuurin. Ukraina toimii Mustanmeren viljasopimuksen syntymiseksi. Samalla valmistellaan vaihtoehtoisia reittejä. Holodomor-vuosipäivän lähestyessä Ukraina toivoo, että mahdollisimman moni maa tunnustaisi sen kansanmurhaksi.

Komissio kertoi valmistelevansa lokakuun laajentumisraporttia. Komissio työskentelee solidaarisuusväylien vahvistamiseksi ja jatkaa työtä jäsenmaiden kanssa.

Jäsenmaista suurin osa korosti Ukrainan tukemista niin kauan kuin tarvitaan. Jeddan kokousta Ukrainan rauhansuunnitelmasta pidettiin positiivisena askeleena, ja YK:n periaatteissa pitäytymisestä on yhteisymmärrys. Mustanmeren viljasopimusta pidettiin tärkeänä myös outreachin kannalta. Monet jäsenmaat tarjosivat vaihtoehtoisia väyliä ja satamiaan viljakuljetuksille, jos viljasopimus ei toteudu. Tuotiin esiin Mustanmeren strateginen merkitys. Jäsenmaiden vaikuttamistoiminnan koherenssiin kiinnitettiin huomiota, erityisesti Lähi-idän suuntaan. Monet kiinnittivät huomiota pakotteiden kiertämiseen.

Suurin osa jäsenmaista ilmaisi tuen Ukrainan eurooppalaiselle polulle ja korostivat uudistuksia mm. korruptionvastaisen toiminnan osalta. Yksi jäsenmaa toi esiin vähemmistötilanteen Ukrainassa, ja että se vaikuttaa arvioonsa laajentumiskriteerien täyttymisestä. Lokakuun laajentumisraportin tärkeyttä korostettiin.
Keskustelua käytiin myös vastuuvelvollisuudesta. Jäsenmailla ei ole yhtenäistä kantaa tätä koskevan erityistuomioistuimen osalta. Osa jäsenmaista ilmaisi tuen kansainvälistetylle tuomioistuimelle. Osa taas tuki kansainvälistä tuomioistuinta ja korosti Venäjän johtotroikan saamista vastuuseen. Todettiin myös, että asiassa tulisi päästä eteenpäin ja saada EU:n yhteinen kanta.

Venäjän hyökkäys Ukrainaan

EU-maiden sisäisessä keskustelussa valmisteltiin YK:n yleiskokouksen korkean tason viikkoa ja käsiteltiin esitettyä Euroopan rauhanrahaston (EPF) 20 miljardin Ukraina-kuorta. EUH:n toimesta pyritään koordinoimaan EU-maiden tapaamisia korkean tason viikolla ja ministereitä pyydetään välittämään EU:n viestejä.
Korkea edustaja Borrell toivoi, että voitaisiin edetä nopeasti Euroopan rauhanrahaston 20 miljardin osalta ja jatkaa pitkäjänteistä sotilaallista tukea Ukrainalle.

Osa jäsenmaista katsoi, että EPF tulee käsitellä osana EU:n monivuotisen rahoituskehyksen (MFF) väliarviota. Osa taas toivoi nopeampaa hyväksymistä. Myös EPF:n globaali luonne nousi esiin. Useat jäsenmaat totesivat, että Ukrainan viimekätinen turvatakuu on EU-jäsenyys.

Borrell totesi yhteenvedossa, että EU:n turvallisuussitoumuksen osalta EPF:n 20 miljardin rahoitusta tulee tarkastella vielä tarkemmin. Tarvitaan rahoitusmekanismi, joka mahdollistaa ennustettavuuden ja pitkän ajan sitoumuksen. MFF-väliarvio tulee myös huomioida. Jäädytettyjen varojen osalta täytyy vielä jatkaa oikeudellista analyysia. EPF:n kahdeksannen osuuden osalta ei edelleenkään ratkaisua - toivottavasti asia voidaan ratkaista pian.

Tapaaminen Nigerin ulkoministeri Massaoudou’n sekä ECOWAS:n puheenjohtaja Tourayn kanssa

ECOWAS:n puheenjohtajan mukaan Nigerin tilanne on uhka alueen vakaudelle ja maan perustuslailliselle järjestelmälle. ECOWAS:lla on kaksiraitainen lähestymistapaa tilanteeseen: diplomaattinen sekä paineen ylläpitäminen sisältäen pakotteet ja valmistautumisen valmiusjoukkojen käyttöön. Terrorismin uhka on noussut alueella. EU:n ja alueen turvallisuus linkittyvät toisiinsa. ECOWAS toivoo EU:lta moraalista tukea, oikeudellista tukea pakotteiden muodossa sekä materiaalista tukea perustuslaillisen järjestyksen palauttamiseen.

Nigerin ulkoministeri tuki ECOWAS:n puheenvuoroa. Maan poliittinen tai turvallisuustilanne ei selitä vallankaappausta. Demokraattinen Niger on pärjännyt hyvin toimissa terrorismia vastaan. Vallankaappaus voi heikentää alueen ja Euroopan vakautta. Tuen tarvetta ECOWAS:n toimille korostettiin. Ei ole olemassa ratkaisua ilman Nigerin presidenttiä.

Komissio kertoi keskeyttäneen budjettituen ja sotilaallisen tuen Nigerille, mutta on tärkeää jatkaa humanitaarista ja suoraan kansaan kohdistuvaa tukea.

Jäsenmaat jakoivat tilannekuvan ja korostivat presidentin vapauttamista, perustuslaillinen järjestyksen palauttamista, uhkaa alueen vakaudelle sekä Afrikka-vetoista ratkaisua ja tukea ECOWAS:in toimille. Jäsenmaat antoivat tuen Nigeriä koskevan pakoteregiimin valmistelujen aloittamiselle ja tuotiin esiin

humanitaarisen poikkeuksen tärkeys. Ilmaistiin solidaarisuus Ranskalle, jonka suurlähettilästä on kehotettu poistumaan maasta. Nigerin presidentin terveydestä ja oloista esitettiin huoli.

Keskustelun pohjalta Borrell totesi, että EU:n kokonaisvaltainen tuki ECOWAS:lle on tärkeää. Aloitetaan valmistelut Nigeriä koskevan pakoteregiimin osalta ja ollaan valmiita kuuntelemaan ECOWAS:n pyyntöjä. Keskustelua EU:n lähestymistavasta Saheliin tullaan jatkamaan.

Suomen edustajat
Lauri Tierala, valtiosihteeri
Lauri Hirvonen, eurooppakirjeenvaihtaja